

KAMU DİPLOMASİSİ VE TÜRKİYE’NİN KOMŞU ÜLKELERLE İLİŞKİLERİNE KATKISI

Doç. Dr. Vedat Demir

İstanbul Üniversitesi Öğretim Üyesi

ÖZET

Kamu diplomasisi kavramı son dönemde uluslararası ilişkilerin yeni bir yöntemi olarak kullanılmaya başlamıştır. Devletler ve resmi kurumlar arasındaki ilişkilerle yürütülen klasik diplomasinin yerini, halklardan halklara, sivil toplum kurumları ve çeşitli toplum kuruluşlarıyla yürütülen kamu diplomasisi almıştır. Kültür, sanat, siyaset, ekonomi gibi unsurlar ve ülke halklarının sempatisini kazanmaya yönelik faaliyetler kamu diplomasisinin en önemli vasıtaları haline gelmiştir. Bu çerçevede, Türkiye’nin tarihi ve kültürel bağlarının çok kuvvetle olduğu komşu ülkelerle ilişkilerinde kamu diplomasisinin kullanımı, bu ülkelerin halkları arasında önemli bağlar kurulmasını temin edecektir. Halklar arasında oluşan bu bağların, devletlerarası ve milletlerarası ilişkilere olumlu manada akisleri olacaktır. Bu çalışmada, kamu diplomasisinin Türkiye’nin komşularıyla ilişkilerine katkısı incelenecektir.

GİRİŞ

20. asır siyasi, ekonomik, teknolojik ve sosyal gelişmelerin çok hızlı yaşandığı bir zaman dilimi olmuştur. Özellikle teknolojik alandaki gelişmeler, buna bağlı olarak, ekonomik ve sosyal hayatı da değiştirmiş, daha önceki dönemlerde görülmemiş imkânları insanlara sunmuştur. Bu açıdan geride bıraktığımız yüzyıl, çok değişik tanımlamaların yanı sıra iletişim çağı olarak da nitelendirilmiştir. Bu çerçevede 21. asra girerken en çok kullanılan kavramlardan biri de “küreselleşme” (Globalization) kavramıdır. Küreselleşme 1980’li yıllarda hukuki, ekonomik ve teknolojik değişimlerin karmaşık etkileşimi sonucu ortaya çıkmış bir kavramdır.

Küreselleşme kavramı son 20 senedir hayatımıza girmiş olsa da, gelişmeler bir anda ortaya çıkmış değildir. Bu sonuç bir dizi ekonomik, siyasi ve teknolojik gelişme ve değişikliklerle gerçekleşmiştir. Bu tabiri bilimsel bir iddia olarak ortaya atan ise Kanadalı İletişim Felsefecisi Marschall McLuhan’dır. McLuhan 1960’lı yıllarda hızla gelişen kitle iletişim vasıtalarının (medya) dünyayı küresel bir köye dönüştürebileceği yorumunda bulunmuştu. McLuhan’ın bu öngörüsü, soğuk savaş döneminin şartları, ekonomik sınırlamalar, teknolojinin yaygınlaştırılmasındaki kısıtlamalar ve kamu yayıncılığı gibi

faktörler yüzünde uzun süre gecikti. Fakat zaman, uzay ve coğrafi sınırlar sonunda ortadan kalkarak, küreselleşme vakiasını insanlığın gündemine koydu.¹

Bu değişim, ekonomi, siyaset ve sosyal alanlarda olduğu gibi uluslar arası ilişkiler ve diplomasi alanında da önemli değişimlere yol açtı. Bu değişimlerden biri de soğuk savaş dönemindeki klasik diplomasi anlayışının yerini, küreselleşmenin getirdiği imkân ve fırsatlarla beslenen kamu diplomasisi kavramının almasıydı.

1. KAMU DİPLOMASİSİ VE UYGULAMALARI

Kamu diplomasisi kavramı, uygulamaları daha eskiye gitmekle birlikte yakın dönemde kullanılmaya başlamış bir kavramdır. Çok hızlı gelişen kitle iletişim araçları, dünyadaki küreselleşme süreci, 1990 öncesi soğuk savaş döneminden çok farklı bir uluslararası sistem ortaya çıkarmıştır. Artık sadece devletlerin ve hükümetlerin değil, bunların yanında ulusal ve uluslararası alanda hükümet dışı organizasyonların ve medyanın daha etkin olduğu bir dünyada yaşamaktayız. Bu süreç eski klasik diplomatik anlayışı da değiştirmiş, farklı aktörlerin olduğu farklı bir diplomasi ortaya çıkmıştır.

1.1. Kamu Diplomasisi Kavramının Ortaya Çıkışı

Cull *diplomasiyi* “uluslararası ortamı yönetmek için savaşa ramak kala uluslararası bir aktör tarafından konuşlandırılan mekanizmalar” olarak tanımlamaktadır. Günümüzde bu aktör; bir devlet, çok uluslu bir şirket, sivil toplum kuruluşu, uluslararası kuruluş, terör örgütü/ vatansız paramiliter örgüt ya da dünya sahnesindeki bir başka oyuncu olabilir. *Geleneksel diplomasi* uluslararası bir aktörün, uluslararası ortamı yönetmek için bir başka uluslararası aktörle bağlantılı olmasıyla gerçekleşen girişimidir. *Kamu diplomasisi* uluslararası bir aktörün, uluslararası ortamı yönetmek için bir yabancı ülke kamuoyuyla bağlantılı olmasıyla gerçekleşen girişimidir.² Kamu diplomasisi olarak adlandırılan bu yeni kavramın temelini ise “yumuşak güç” kavramı oluşturmaktadır.

1.2. Yumuşak Güç Kavramı

Yumuşak güç kavramına Joseph S. Nye ilk kez 1990 yılında yayımlanan ve Amerika'nın düşüşte olduğu hakkındaki yaygın görüşü tartışan *Bound to Lead* adlı kitabında temas eder.³ ABD'nin sadece askeri ve iktisadi açıdan değil, yumuşak güç adını verdiği üçüncü boyutta da en güçlü devlet olduğunu ifade eder. İlerleyen yıllarda bu kavram dünyada daha sık kullanılmaya başlar. Nye 1991 yılında yazdığı ve “muzafferiyet” hissine karşı Amerika'yı ikaz eden Amerikan Gücünün Paradoksu (The Paradox of American Power) adlı

¹ Mark Wheeler, *Politic and the Mass Media*, Blackwell Puplicer Inc., Chambridge, 1997, 178.

² Nicholas J. Cull, *Public Diplomacy: Lessons from the Past*, Figueroa Press, Los Angeles, 2009, s.12.

³ Joseph S. Nye, *Dünya Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç*, terc. Rayhan İnan Aydın, Elips Kitap, Ankara, 2005, Ankara s.5.

kitabında yumuşak güç kavramına geri döner.⁴ Soğuk Savaş sonunda Nye tarafından, askeri ve ekonomik iltimasından ziyade kültürünün çekiciliğinden ötürü bir aktörün uluslararası ortamda istediğini alma kabiliyetinin bir ifadesi olarak icat edilmiş “Yumuşak Güç” teriminin doğuşu kamu diplomasisinin önemli bir özelliğidir.⁵

Askeri güç ile iktisadi güç başkalarının fikirlerini değiştirmek için kullanılabilen sert komuta gücüne birer örnektir. Sert güç ikna (havuç) şeklinde tezahür edebileceği gibi tehdit (sopa) şeklinde de olabilir. Ama gücü kullanmanın da dolaylı yolları vardır. Bir ülke dünya politikasında istediği neticeleri başka ülkeler onun peşinden gitmek istediği, onun değerlerine hayran olduğu, teşkil ettiği örneğe gıpta ettiği, onun refah ve açıklık düzeyine erişmeyi arzuladığı içinde alabilir. Böyle bir durumda, dünya politikasının gündemini belirlemek ve diğer ülkeleri cezbetmek, onları askeri veya ekonomik silahlarla tehdit ederek veya bunları kullanarak değişmeye zorlamak kadar önemli bir tesire sahiptir. Bu güç veçhesine, yani istediği şeyi başkalarının da istemesini sağlamaya, yumuşak güç adı verilir. Yumuşak güç, insanları zorlamak yerine onlarla işbirliği yapar.⁶

Nyl'e göre yumuşak güç, bir ülkenin kültürünün, siyasi ideallerinin ve politikalarının cazibesinden gelir. Bir ülkenin politikaları başkalarına meşru görüldüğü zaman yumuşak gücü artar.⁷ Küresel bilgi toplumunda, güç, toprağa, askeri güce ve tabii kaynaklara daha az bağlıdır. Siyasi liderler, amaçlarını gerçekleştirmek gayretlerinde bilginin, inançların ve düşüncelerin gücüne dayanmaktadır. Güvenliğin gayesi, artık yalnızca devletin toprak bütünlüğü olmamaktadır. Enformasyon devrimi, ülkelerin etkili ulus-ötesi bilgi altyapılarına bağımlılığını gözle görülür biçimde arttırmıştır.⁸

Yumuşak güç başkalarının tercihlerini şekillendirme becerisine dayanır.⁹ Aynı zamanda yumuşak güç, siyasi gündemi diğer insanların önceliklerini şekillendirecek biçimde belirleme kabiliyetine dayanır. Siyasi liderler ve Antonio Gramsci gibi düşünürler gündemi oluşturmakla ve bir tartışmanın sınırlarını belirlemekle elde edilen gücün uzun zaman önce farkına varmışlardı. Tercihleri belirleme beceresi cazip bir kültür, ideoloji ve kurumlar gibi soyut güç kaynaklarıyla ilişkilidir.¹⁰ Baştan çıkarmak her zaman zor kullanmaktan daha etkilidir ve Demokrasi, insan hakları ve ferdi fırsatlar gibi değerler fazlasıyla baştan

⁴ Joseph S. Nye, *Amerikan Gücünün Paradoksu*, terc. Gürol Koca, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2003.

⁵ Cull, *age*, s.15.

⁶ Nye, *Amerikan Gücünün Paradoksu*, ss.10-11.

⁷ Nye, *Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç*, s.5.

⁸ Tuncer, *age*, ss.156.

⁹ Nye, *Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç*, s.16.

¹⁰ Nye, *Amerikan Gücünün Paradoksu*, ss.10-11.

çıkarcıdır. Ancak Nye bir tehlikeye dikkat çeker:¹¹ Kendini beğenmişlik yapar ve daha derin değerlerimizin asıl mesajını yok edersek, bu hayranlık nefrete dönüşebilir.

İstenilen sonuçları elde etmek amacıyla kaynakları gerçekleşmiş güce dönüştürmek için, iyi tasarlanmış stratejiler ve usta bir liderlik gerekir. Bunun için stratejik önceliklerin oluşturulması önemli bir süreç teşkil etmektedir. Kamu diplomasisi mekanizmasındaki her bir unsurun, her bir mücerret önceliğin hayata geçirilmesinde eşit rol alması gerektiği beklenmemelidir. İdeal durum söz konusu kamu diplomasisi aktörünün yaklaşımına ve zaman ölçeğine uyan görevleriyle politika ve mekanizmanın birleşmesiyle ortaya çıkar.¹²

Bazı ülkeler, askeri ve iktisadi ağırlıklarından daha fazla olan siyasi nüfuzlarını kullanabilirler; çünkü ekonomik yardım veya barıştırmacı olma gibi cezp edici ilkelere sahip olmak ülkelerin menfaatinedir. Mesela, son yirmi yılda Norveç, Filipinler’de, Balkanlar’da, Kolombiya’da, Srilanka’da ve Ortadoğu’da barış görüşmelerine iştirak etmişlerdir. Norveç’in uzlaştırmacı duruşu bu ülkeyi, diğer milletlerin de paylaştığı müşterek değerlerle özdeşleştiriyorlar ve bu da Norveç’in yumuşak gücünü artırıyor.¹³

1.3. Yumuşak Gücün Kaynakları

Yumuşak güç büyük oranda değerlerimizden kaynaklanır. Bu değerler kültürümüzde, ülke içinde güttüğümüz politikalarla ve uluslararası alanda kendimizi tanıtmaya biçimlerimizde kendini gösterir.¹⁴ Bir ülkenin yumuşak gücü her şeyden önce şu üç ana kaynağa dayanır:

1. Kültürüne (Başkalarına çekici geldiği yerlerde),
2. Siyasi değerlerine (yurt içi ve yurt dışında onlara göre yaşadığına)
3. Dış politikalarına (meşru ve ahlaki olarak otoriter görüldüğünde)

Bir ülkenin kültürünün evrenselliği ve uluslararası faaliyet alanlarını yöneten uygun kural ve kurumları teşkil etme kabiliyeti, son derece önemli güç kaynaklarıdır. Demokrasi, kişisel özgürlük, daha yüksek toplumsal seviyeye ulaşmak ve açıklık gibi Amerikan popüler kültüründe sık sık ifade edilen değerler, yüksek eğitim ve dış politika gibi alanlarda Amerikan gücüne katkıda bulunur.¹⁵

Kültür, bir toplum için anlamı olan değerlerine ve uygulamaların bütünüdür. Kültürün birçok gösterme biçimi vardır. Yaygın olarak, seçkinlere hitap eden edebiyat, sanat ve eğitim gibi üst kültür ve eğlenceye dayalı popüler kültür olarak ikiye ayrılır. Bir ülkenin kültürü, evrensel değerler içerdiğinde ve politikalarının da paylaştığı değerlere ve menfaatlara hizmet

¹¹ Nye, *Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç*, s.6.

¹² Cull, age, s.16

¹³ Nye, *Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç*, s.19.

¹⁴ Nye, *Amerikan Gücünün Paradoksu*, s.11.

¹⁵ Age, s.13.

ettiğinde, meydana getirdiği sorumluluk ve cazibe sebebiyle, istediği sonuçları elde etme ihtimalini artırır.¹⁶

Kültür eleştirmenleri, çoğu zaman, üst kültürü ve popüler kültürü birbirinden ayırır. Çoğu gözlemci Amerikan üst kültürünün, ABD için, önemli yumuşak güç ürettiğini teyit edecektir. Mesela eski ABD dışişleri bakanı Colin Powel, “Ülkemiz için, burada eğitim gören, geleceğin dünya liderlerinin dostluğunu kazanmaktan daha iyi bir servet düşünemiyorum” demiştir. Bu eski öğrencilerin çoğu, sonunda Amerikalılar için önemli olan politik sonuçları etkileyebilecekleri mevkilere gelmişlerdir.

Akademik ve bilimsel alışverişler, Amerikan yumuşak gücünün artmasında önemli rol oynamıştır. Popüler sporlar bile, iletilen değerlerde rol oynayabilir. Popüler müzikte bazı şarkı sözlerinin bile siyasi etkisi olabilir. Popüler mesajlar, spor takımlarının veya ünlülerin davranışları ya da televizyon veya sinemanın gösterdiği çeşitli görüntüler yoluyla da iletilebilir. Çoğu zaman, görüntüler, değerleri kelimelerden daha güçlü iletir ve Hollywood dünyanın en büyük tanıtımcısı ve görsel simgeler ihracatçısıdır.¹⁷

Ticaret, kültürün iletildiği yollardan sadece biridir. Bu iletim, şahsi temaslar, ziyaretler veya alışveriş yoluyla da olabilir. Amerika’nın, her yıl Amerikan üniversitelerinden okuyan ve ülkelerine dönen yarım milyondan fazla yabancı öğrencinin veya Silikon Vadisi’nin başarılı olduktan sonra ülkelere dönen Asyalı müteşebbislerin zihinlerinde ihraç ettiği fikirler ve değerler, güç yoluyla seçkin sınıfa ulaşır.¹⁸

Yurt içi ve yurt dışındaki hükümet politikaları da diğer bir potansiyel yumuşak güç kaynağıdır. Ancak hükümet politikaları bir ülkenin yumuşak gücünü güçlendirebilir veya berheva edebilir. Diğerlerine göre ikiyüzlü, kibirli veya kayıtsız olan ya da milli menfaatler konusunda dar görüşlü bir yaklaşım üzerine kurulan mahalli ve yabancı politikalar, yumuşak gücü baltalar. Mesela 2003’te Irak Savaşı’ndan sonra yapılan anketlerde, ABD’nin cazibesinin hızla azaldığı gözlemlendi. Çoğunlukla olumsuz kanaat ifade eden insanlar, tepkilerini genel olarak ABD’ye karşı değil, Bush yönetimine karşı olduğunu söylediler. Birçok ülke halkı, Amerika’nın teknolojisine, müziğine, sinemasına ve televizyonuna hayranlık duymaya devam etti. Fakat çoğu ülkede halkın büyük bir kısmı, Amerika’nın ülkeleri üzerinde artan nüfuzundan hoşlanmadıklarını söylediler.¹⁹

¹⁶ Nye, *Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç*, s.20.

¹⁷ Nye, *Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç*, ss..50-53.

¹⁸ *Age*, s.20.

¹⁹ *Age*, s.22.

1.4. Kamu Diplomasisi Kavramı Çerçevesinde Yumuşak Gücün Kullanımı

Kamu diplomasisi kavramına ait ilk tanım 1965 yılında Edmund Gullion tarafından yapılmıştır. Gullion'a göre kamu diplomasisi; "kamuoyu davranışlarının dış politika oluşumunda ve yürütmesindeki etkisidir. Geleneksel diplomasisin ötesinde uluslararası ilişkilerin farklı boyutlarını (diğer ülkelerdeki kamuoyunun etkilenmesi, bilginin ve fikirlerin akışı, ülkelerdeki çıkar gruplarının etkileşimi gibi) kapsar."²⁰

Tarihi süreçte kamu diplomasisi, bir hükümet ile diğer bir devletin halkı arasındaki iletişim olarak görülmüştür. Kamu diplomasisi her zaman doğrudan doğruya kendi dinleyici kitlesini aramaz. Çoğu kez hedef dinleyicilerin içerisinde kendileri daha geniş topluluklarda etkili olan bireyleri yetiştirir. Dahası kamu diplomasisi, yabancı ülke kamuoylarını etkilemek için her zaman başvurulacak en yakın girişim olarak görülmektedir. Yabancı ülke kamuoyunu dinlemek, sonuç olarak yaklaşımınızı ve hatta yüksek politikanızı değiştirmek kamu diplomasisinin aynı zamanda bir parçasıdır. Benzer şekilde iletişimin uluslararası bir aktörün imajı ile ilgili olması gerekmez, iletişim aktörün dış politikada önemli bir unsur olarak gördüğü bir fikrin (iklim değişikliği konusunda uluslararası işbirliği gibi) teşvik edilmesi de olabilir. Her halükârda yöntem, yabancı ülke kamuoyuyla bağlantıda olmanın bazı versiyonlarıdır ve amaç aynıdır: uluslararası ortamın yönetilmesi.²¹

Kamu diplomasisi çeşitli kanallar ve teknikler vasıtası ile gerçekleştirilir. Uluslararası yayıncılık, bilimsel ve kültürel öğrenci değişim programları, burslar, sanatçıların ve entelektüellerin konferanslara, festivallere ya da sergilere katılması, ticari işbirliği, ortak derneklerin kurulması, bir lisanın öğrenilmesi, kültürel merkezlerin kurulması kamu diplomasisi girişimleri arasında sayılabilir. Kitle iletişimi kanalları kamuyu doğrudan etkilemek için kullanılırken, kültürel kanallar daha çok kamuoyu üzerinde etkisi olacağı düşünülen kesime yöneltilmiştir. Öte yandan, kitle iletişimi güncel konulara odaklanırken, kültürel kanallar daha çok uzun dönem algıların teşekkülü ile ilgilidir.²²

Bir ülkenin olumlu intibalar meydana getirmeye çalışması yeni değildir; ancak yumuşak gücün gösterilmesine dair şartlar son yıllarda ciddi bir değişim göstermiştir. Bir kere, bugün dünyadaki ülkelerin yarısı demokrasiyle idare edilmektedir. İki siyasi ve sosyal sistem arasındaki rekabete dayanan soğuk savaş modeli, kamu diplomasisine kılavuz etmeye

²⁰ *The Neaman Document, "A Study on Israeli Public Diplomacy"*, Mart 2009, s. 26. Akt. "Dış Politikadaki Etkin Unsur: Kamu Diplomasisi ve Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Etkinliği", <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/tugceersoyozturk.pdf> (25 Nisan 2011), s.2.

²¹ Cull, *age*, s.12.

²² Eytan Gilboa, "*Public Diplomacy: The Missing Component in Israel's Foreign Policy*", *Israel Affairs*, Vol.12, No.4, October 2006, s.717. Akt. "Dış Politikadaki Etkin Unsur: Kamu Diplomasisi ve Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Etkinliği", s.3, <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/tugceersoyozturk.pdf> (25 Nisan 2011), s.3.

eskisi kadar müsait değildir. Devletin bilgiyi kontrol ettiği Burma ve Suriye gibi ülkelerdeki insanlara doğru bilgiyi temin etmek hala bir gereklilik olsa da, bugün meclislerin, verilen kararları etkilediği Meksika ve Türkiye gibi ülkelerde, kamuoyunda olumlu bir intiba meydana getirmek de yeni bir gerekliliktir. Otoriter devletlerin yerini alan yeni demokrasilerde, kamuoyunu etkilemek, daha da önemli hale gelmiştir.²³

Kamu diplomasisi yumuşak gücü dağıtma mekanizması olabilir, ancak nasıl artık ordu ve sert güç aynı şey değilse; o da yumuşak güç ile aynı şey değildir. Uluslararası bir aktörün kamu diplomasisine sahipken yumuşak gücünün olmaması (Kuzey Kore gibi) ya da yumuşak gücü ve minimal kamu diplomasisinin olması (İrlanda gibi) mümkündür.²⁴

1.4.1.Enformasyon Teknolojileri ve Bilgi'nin Gücü:

Bilgi güç demektir ve bugün dünya nüfusunun büyük bir kısmı bu güce ulaşabilmektedir. Teknolojik gelişmeler bilgiyi işleme ve iletme masraflarının oldukça azalmasına sebep olmuştur. Sonuçta “bolluk paradoksu” oluşturan bir bilgi patlamasıdır. Bilgi bolluğu dikkatin azalmasına sebep olmuştur. Karşımızdaki bilgi bolluğu içinde boğulduğumuzda neye yoğunlaşmamız gerektiğini bilemeyiz. Bilgiden ziyade kıt kaynak durumuna gelir ve bu hengame içinden değerli mesajları ayır edebilen insanlar güç kazanırlar. Editörler, denetçiler ve yorumcular daha çok talep edilir hale gelir ve dikkatimizi nereye yoğunlaştırmamız gerektiğini söyleyebilen insanlar için bir güç kaynağıdır. Bilgi üretebilenler veya elinde bulunduranlar illaki güce sahip olacaklar diye bir şey sözkonusu değildir. Bilgi akışında güç bilgiyi yönetebilenlerin ve ona değer biçme yetkisine sahip olanların hem doğru hem de önemli olanı araştıranların eline geçer.²⁵

Günümüzde bilgiyi temin eden en güçlü araç internettir. Hiçbir devlet, internet üzerinde mülkiyet hakkını öne süremez. Küresel elektronik ortamın oluşturulması, bilginin, kanaatlerin, fikirlerin, hizmetlerin ve malların değişimini yoğunlaştırmış ve ortak çıkarlarla birbirine bağlı farklı toplulukların meydana gelmesine yardımcı olmuştur. Elektronik ortam ve müşterek değerler ile müşterek hedefleri temel alan topluluk ve grupların oluşmasını mümkün kılmıştır. İnsanların düşüncelerini, iletişim ve davranış biçimlerini değiştirmek suretiyle, yeni elektronik teknolojiler, yeni kültürel değerlerin, kimlikleri ve aidiyetleri teşkil etmektedirler.

26

²³ Nye, *Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç*, ss.105-106.

²⁴ Cull, *age*, s.15.

²⁵ Nye, Joseph S., *Amerikan Gücünün Paradoksu*, s.81.

²⁶ Tuncer, *Age*, s.144.

1.4.2. İtibar ve Güvenirliğin Önemi:

İtibar ve güvenilirlik geçmiştekinden daha önemli bir unsur haline gelmiştir. Siyasi mücadeleler güvenilirliğin inşası ve tahribi üzerine şekillenmektedir. Topluluklar güvenilir bilge kişilerin etrafında toplanırlar; güvenilirliğin temini ise toplulukları pekiştirir. Hükümetler güvenilirlik konusunda yalnız diğer hükümetlerle değil, aynı zamanda haber medyası, şirketler, sivil toplum kuruluşları, hükümetler arası teşkilatlar ve bilimsel topluluklara ait ağlar ve geniş bir çeşitlilik arz eden alternatif örgütlerle rekabet ederler.²⁷

Dünya siyasetinde itibar her zaman önemli olmuştur; fakat “bolluk paradoksu” yüzünden güvenilirliğin rolü, daha önemli bir güç kaynağı haline gelmiştir. Propaganda gibi görünen bilgiler, sadece reddedilmekle kalmaz, bir ülkenin güvenilirlik konusundaki itibarına zarar aksülamel yapabilir. Saddam Hüseyin’in kitle imha silahları tehdidi ve El Kaide bağlantılarının gücüyle alakalı mübalağalı iddialar, Irak Savaşı’nda yerel desteğin harekete geçmesine yardımcı olmuş olabilir; fakat sonradan iddiaların abartılı olduğunun ortaya çıkması, İngiltere’nin ve Amerika’nın güvenilirliğine, bedeli ağır bir darbe vurmuştur.²⁸

1.4.3. İletişim Stratejileri:

Kamu diplomasisi sadece halkla ilişkilerden de ibaret değildir. Bilgiyi iletmek ve olumlu imajı pazarlamak kamu diplomasisinin bir parçasıdır; ancak bunun yanında, kamu diplomasisi, devlet politikaları için uygun bir zemin hazırlayan uzun vadeli ilişkiler kurmayı da gerektirir. Bu da iletişim stratejilerini ehemmiyetli hale getirir.

Kamu Diplomasisinin üç boyutu vardır; her üçü de önemlidir ve farklı nispetlerde, doğrudan devlet bilgisi ve uzun vadeli kültürel ilişkiler gerektirir. İlk ve en yakın boyutu, yerel ve dış politikaların genel durumunun açıklanmasını ihtiva eden *günlük iletişim*lerdir. Modern demokrasilerde devlet görevlileri, kararlarını verdikten sonra, basına ne söyleyecekleri ve bunu nasıl yapacaklarına genellikle çok dikkat ederler. Ancak ekseriyetle yerel basına odaklanırlar. Hâlbuki yabancı basın, kamu diplomasisinin ilk boyutu için en nemli hedef olmalıdır.

İkinci boyut, siyasi bir kampanyada veya bir reklam kampanyasında olduğu gibi, bir dizi basit temanın geliştirildiği *stratejik iletişim*lerdir. Kampanya, ana temaları markalamak veya özel bir devlet politikasını geliştirmek için, bir yıl içindeki sembolik olayları ve iletişimleri planlar. Bazen planlamak, yapmaktan daha kolaydır. Kamu diplomasisinin üçüncü

²⁷ NYE, Joseph S., *Amerikan Gücünün Paradoksu*, s.82.

²⁸ Nye, *Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç*, s.107.

boyutu, burslar, değişim programları, staj, seminerler, konferanslar ve medya kanallarına ulaşım yoluyla, yıllar içerisinde önemli kişilerle *uzun süreli ilişkiler* geliştirmektir.²⁹

Kamu diplomasisinin bu üç boyutunun her biri, bir ülkeye çekici bir imaj oluşturulması hususunda önemli bir rol oynar ve bu da o ülkenin istediği neticeleri elde etme imkân ve ihtimalini artırır. Ancak en iyi reklam bile, popüler olmayan bir ürünü satamaz ve sadece kendine hizmet eden veya kibirli bir biçimde ortaya sunulan politikaların yumuşak güç üretmek yerine bu gücü tüketmesi daha muhtemeldir. Politika ve iletişim “senkronize” olsa bile, bilgi çağında yumuşak güç kaynaklarını kullanmak zordur. Her şeyden evvel bilgi içinde yüzen bir çağda, devletlerin iletişimi, toplumların arasındaki iletişimler bütünüünün sadece küçük bir parçasıdır.³⁰

Cull’un dikkat çektiği gibi burada dikkat edilmesi gereken bir husus vardır. Tamamen kendi istediğini elde etmek için her uluslararası muhavereye giren devlet fikri mükemmel bir stratejik algı meydana getirir. Ancak kesinlikle çekici değildir, aksine iticidir: Negatif yumuşak güç. Bir tartışma sonucunda değiştirilen dinleme ve açık olma çekicidir. Bu nedenle, paradoksal olarak bakıldığında yumuşak güç üzerindeki çok fazla kamu odağı aslında bir aktörün yumuşak gücünü azaltabilir. Dışişleri Bakanı Powell’ın Aralık 2005’te Hint Okyanusunda meydana gelen Tsunami sonrası yaptığı felakete uğrayan ülkelere Amerikan yardımının Birleşik Devletler’in kamu diplomasisi için iyi olacağı yönündeki sözleri bu duruma bir örnek olabilir.³¹

1.4.4. Hükümet Dışı Kuruluşların (NGO) Önemi:

Uluslararası ilişkilerin içinde gerçekleştiği ortam ve atmosfer hızla değişmekte; kamuoylarının algısı önem kazanmaktadır. Bazı düşünürler, 19. asrı parlamentolar, 20. asrı kitleler, 21. asrı ise kamuoyları asrı olduğunu iddia ediyorlar. İki devlet başkanı görüşmeden evvel kamuoyu algıları zaten toplantı gündemini liderlerin hareket alanının yüzde 90’ını belirleyebilmektedir. Bazı analistler küresel kamuoyunun ikinci süper güç haline geldiğini iddia etmekte; Srepeneca’da olduğu gibi bir tek fotoğraf askeri müdahaleye sebep olan son damla olabilmekte; sivil teşebbüsler dünyadaki en popüler silah olan mayınları yasaklabilmektedir.³²

Yeni küresel düzende, hükümetler diplomasi alanında tek başlarına demokratik meşruiyeti ve sorumluluğu temsil etmekle birlikte, hükümet dışı kuruluşlar, uluslararası ve

²⁹ Age, ss.07-109.

³⁰ Nye, *Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç*, ss.111-112.

³¹ Cull, age, s.15.

³² Özden Sanberk, Hakan Altınay, “Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç”, *Sabah Gazetesi*, 8.1.2008.

bölgesel kuruluşlar ile çok uluslu şirketler de dış politikanın oluşmasına ve uygulanmasına yapıcı biçimde katkıda bulunmaktadır.³³ Uluslararası arenada devlet dışı aktörlerin gitgide artan rolü, bilgi çağına damgasını vurmuştur. Özel organizasyonlar, giderek daha fazla milli sınırların ötesine geçmektedir. Bu tamamen yeni bir şey değildir; fakat enformasyon devrimi, son senelerde bu organizasyonların sayılarında büyük bir artışa sebep olmuştur.³⁴

Hiçbir hükümet tek başına kamu diplomasisini yürütme görevini üstlenemez. Bu diplomasiinin uygulanmasında hükümet dışında, siyasi partilere, hükümet dışı kuruluşlara, vakıflara, sendikalara, okullara, özel sektöre, akademik çevrelere ve bireylere önemli roller düşmektedir. Kamu diplomasisinin yürütülmesinde hükümete düşen rol, hükümet dışı kuruluşlar arasındaki işbirliğini temin etmek ve geliştirmek olmalıdır.³⁵ Çoğu sivil toplum örgütü, bireysel devletlerin konusu dışında kalan, genel kamu yararını temsil ettiklerini ve “küresel vicdan” gibi hareket ettiklerini iddia ederler. Devletlere ve önde gelen iş adamlarına, politikalarını değiştirmeleri için baskı yaparak doğrudan; devletlerin ve şirketlerin ne yapması gerektiği konusunda halkın görüşlerini değiştirerek de dolaylı yoldan yeni normlar geliştirirler. Her halükarda, enformasyon devrimi STÖ’lerin yumuşak gücünü arttırmıştır.³⁶

Hükümet dışı kuruluşların uluslararası politikada iki tür rol üstlendiğini söyleyebiliriz: Bunlardan bir bölümü, hükümetlerin ortakları olarak, hükümet politikalarını belirli şekillerde desteklemekte ve katkı sunmaktadırlar. Diğer bir bölümü ise hükümetlerden bağımsız bir rol oynamaktadırlar. Son yıllarda gözlemlenen büyük bir değişiklik, hükümet dışı kuruluşların, hükümetlere veya şirketlere kıyasla, yeni teknolojileri daha etkin biçimde kullanmalarındadır.³⁷ Artık internet çağında azalan iletişim masrafları sayesinde, az sayıda merkez personeli olan şekilde yapılanmış şebeke örgütler hatta bireyler ortaya çıkmıştır. Bu, teknolojinin demokratikleşmesinin bir parçasıdır. Bu esnek, sivil toplum örgütleri ve şebekeler, sınır tanımadan, özellikle de, devletlere nüfuz etmede tesirlidir.³⁸

Günümüz diplomasisinden rol oynayan aktörler, yalnızca sayıları itibarıyla artmakla kalmamış, aynı zamanda, bunların çeşitliliği de artmıştır. Politikacılar, lobiler, medya ve her çeşit hükümet dışı kuruluş, günümüz diplomasisinin başlıca aktörleri konumundadır. Uluslar

³³ Tuncer, *age*, s.134.

³⁴ Nye, *Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç*, s.92.

³⁵ Tuncer, *age*, s.148.

³⁶ Nye, *Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç*, s.93.

³⁷ Tuncer, *Age*, s.214.

³⁸ Nye, *Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç*, s.93.

arası ilişkiler, artık yalnızca hükümetler arası bir faaliyet olmaktan çıkmış; halklar arasında bir faaliyet haline dönüşmüştür.³⁹

Günümüzde yumuşa gücünü iyi oturtmuş ülkeler daha iyi durumdadırlar. Bilgi çağında yumuşak güç kazanması muhtemel ülkeler şunlar olacaktır:⁴⁰

- Baskın kültürü ve fikirleri hakim küresel normlara (bugün bu normlar liberalizm, çoğulculuk ve özerkliğe vurgu yaparlar) daha yakın olanlar;
- Çoklu iletişim kanallarına en fazla erişim imkânına, dolayısıyla konuların işlenmesi ve aktarılması konusunda daha fazla nüfuza sahip olanlar;
- Güvenirlikleri içteki ve uluslararası alandaki performansıyla artanlar.

2. TÜRKİYE’DE KAMU DİPLOMASİ İMKÂN LARI VE KOMŞU ÜLKELERLE İLİŞKİLERİNE ETKİSİ

Değişen dünya şartlarında, dünyanın çok merkezi bir coğrafyasında bulunan Türkiye’nin uluslararası alandaki pozisyonunu tekrar değerlendirerek buna dair hedefler tespit etmesi beklenen bir tavidir. Türkiye’deki ekonomik, siyasi ve sosyal değişmelerde Avrupa Birliği süreci önemli rol oynamıştır. AB süreci Türkiye’deki demokratik standartları yükselttikçe, hukuk devleti istikametinde gelişmesini hızlandırdıkça, uluslararası alandaki etkinliği de aynı istikamette artmıştır.

Türkiye’nin iç ve dış değişim dinamiklerinin son yıllarda sergilediği ivme, ekonomiden dış politikaya, bilim ve teknolojiden sanata kadar geniş bir alanda cereyan etmekte ve yeni risk ve fırsat alanlarının doğmasına imkân tanımaktadır. Kendi tarihi ve coğrafyasıyla yeniden barışmaya çalışan Türkiye, küreselleşen dünyada bu iki unsuru yani zaman ve mekânı stratejik bir değer haline getirmekte ve soğuk savaş döneminin tek boyutlu ve indirgemeci ayrımlarını hızla geride bırakmaktadır. Dış politikadan ekonomiye Türkiye’nin yeni aktörleri, kendilerini tarihin bir seyircisi değil aktörü olarak konumlandırmakta ve küresel merkez-çevre ilişkilerinin değişmesini ve daha demokratik ve adil bir yapıya kavuşturulmasını talep etmektedirler.⁴¹ Türkiye’yi yeni uluslararası yapıda kamu diplomasisi açısından avantajlı kılan unsurlar vardır.

2.1. Türkiye’nin Kültürel Değerleri

Türkiye’nin sahip olduğu yumuşak güç, hem biçimi hem de kapsamı itibariyle diğer ülkelerden farklılıklar arz eder. Balkanlarda başlayıp Orta Asya’nın içlerine kadar uzanan

³⁹ Tuncer, *age*, ss.144-145.

⁴⁰ Nye, *Amerikan Gücünün Paradoksu*, s.83.

⁴¹ İbrahim Kalın, “Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi” <http://kdk.gov.tr/sag/turk-dis-politikasi-ve-kamu-diplomasisi/20> (20 Nisan 2011)

Türkiye'nin yumuşak güç potansiyeli, askeri yahut teknolojik üstünlükten ziyade, tevarüs ettiği tarih ve kültür derinliğinden kaynaklanmaktadır. Türkiye'nin bu coğrafyada temsil ettiği değerler, tarihi birikim ve kültürel derinlik, bir tarafta bölge dinamiklerini harekete geçirmekte, öbür tarafta yeni etkileşim alanlarının doğmasına imkân sağlamaktadır.

Balkanlardan Ortadoğu'ya ve Asya'nın içlerine uzanan geniş coğrafyada Türklerin, Kürtlerin, Boşnakların, Arnavutların, Çerkezlerin, Abazaların, Arapların, Azerilerin, Kazakların, Kırgızların, Özbeklerin, Türkmenlerin ve diğer etnik grupların ortak paydası, paylaştıkları ve beraber inşa ettikleri Osmanlı tecrübesidir. Bu farklı grupları bir araya getiren, onların ortak bir zaman ve mekân tecrübesini idrak etmelerini sağlayan, bu Osmanlı mirasıdır. Bu tecrübenin yeniden hatırlanması, bugüne ve yarına ilişkin ince güç alanlarının teşekkülü açısından önemli bir işleve sahiptir.⁴² Bu miras hegemonik bir dış politika anlayışına değil, bölgede barış ve refahın birlikte paylaşıldığı bir zeminin oluşumuna katkı sunacaktır.

Türkiye kamu diplomasisi alanında kullanabileceği önemli başka imkânlara da sahiptir. Türkiye hiçbir devlet desteği olmadan 200'den fazla televizyon kanalına, 1000'den fazla radyoya ve çok başarılı prodüksiyon şirketlerine sahiptir. Türk televizyonları ve dizileri çevresindeki ülkelerde ilgiyle seyredilmektedir. El Cezire gibi bir kanalın Washington'dan sonra en çok haber yaptığı başken Ankara'dır. Türk STK'ları hiçbir devlet desteği olmadan birçok ülkeye çalışmaları için davet edilmektedir. Dünyanın birçok ülkesinde Türk okulları vardır. Türkiye aslında çok fazla da çaba harcamadan etrafında merak, hayranlık ve saygı uyandıran bir ülke konumundadır. Bütün bunlar, Türkiye'nin kamu diplomasisini ve "yumuşak güç" kavramını önemseydiğinden, etkisini artırarak kullanabileceği unsurlardır.⁴³

2.2. Türkiye'nin Siyasi Sistemi ve Demokrasisi

Bunların yanı sıra bir ülkenin ince güç kapasitesini belirleyen en önemli unsurlardan biri de sahip olduğu siyasal sistemdir. Özgürlüklerin önünü açan, paylaşımcı, insanı merkeze alan, adil, şeffaf ve demokratik bir siyasal düzen, bir ülkenin ince güce sahip olmasını sağlayan unsurların başında gelir. Bu manada Türkiye'nin ince gücünün temel dayanaklarından biri, onun demokrasi tecrübesidir. İnişli çıkışlı tarihine rağmen Türkiye'de demokrasinin her gün biraz daha kurumsallaşması ve halk arasındaki meşruiyetinin güçlenmesi, Türkiye'nin bölgesel ve küresel bir aktör olmasını sağlayan dinamiklerin başında gelmektedir⁴⁴

⁴² Kalın, "agm".

⁴³ Özden Sanberk, Hakan Altınay, *Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç*, Sabah Gazetesi, 8.1.2008.

⁴⁴ Kalın, "agm".

Bütün bu unsurlara ilaveten, Türk demokrasisi ve Türk sivil toplum sektörünün canlı yapısı, Türkiye'nin ince gücünün en önemli dayanaklarını oluşturmaktadır. Çok partili hayata geçtiğimiz 1950 yılından bu yana Türk demokrasisi inişli çıkışlı bir tarihi serüven yaşamıştır. Türk toplumunun farklı kesimlerinin adil paylaşım, katılım, temsil, şeffaflık ve hesap verebilirlik talebi, Türk demokrasisini besleyen ve gelişmeye zorlayan en önemli saiklerdir. Türkiye'nin doğal coğrafi hinterlandı olan Balkanlarda ve Ortadoğu'da bir cazibe merkezi haline gelmesi, özgürlük-güvenlik dengesini tutarlı bir şekilde kurabilmesine ve demokratik fırsat alanlarını genişletebilmesine bağlıdır.⁴⁵

2.3. Türk Dış Politikası ve Avrupa Birliği Süreci

Türkiye dış politikası Soğuk Savaş'ın bitiminden bu yana oldukça değişmiştir. Bugün Türkiye, Sovyetler Birliği ve Yunanistan ile anlaşmazlıkların esas meseleler olduğu dönemden çok daha farklı bir dizi bölgesel ve fonksiyonel problemle karşı karşıya bulunmakta. Türk dış politikası artık, Balkanlardan Çin'e uzanan bir coğrafyada; Avrupa Birliğine katılım, komşu ülkelerdeki istikrarsızlıkların muhtemel yansımaları, enerji güzergahları ve terörizm gibi konulara odaklanmıştır.⁴⁶

Son dönemde takip ettiği aktif, barışçı ve uzlaşmacı, komşu ülkelerle sıfır problem politikası, Türkiye'yi bölgesinden itibarlı ve güvenilir bir ülke haline getirmiştir. Birbiri arkasına Ortadoğu ülkeleriyle arasındaki vizelerin kalkmasının ardından son olarak Rusya'yla vizelerin kaldırılması⁴⁷, Türkiye'nin komşu ülkelerle hem ekonomik, hem kültürel, hem de siyasi ilişkilerini ciddi manada geliştirmektedir.

Bütün bu ihtiyaçlar gözününe alınarak Başbakanlık genelgesiyle "kamu diplomasisi alanında yürütülecek çalışmalar ile stratejik iletişim ve tanıtım faaliyetleri konusunda kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütleri arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak amacıyla" bir Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü teşkil edilmiştir.⁴⁸

SONUÇ

Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ve küreselleşme vakası ile birlikte siyasi, sosyal ve ekonomik alandaki değişikliklerle birlikte uluslararası ilişkiler de değişmiştir. Bu

⁴⁵ Kalın, "agm".

⁴⁶ Said Yılmaz, "Değişen Diplomasi Anlayışı ve Türkiye", <http://yeni.beykent.edu.tr/WebProjects/Uploads/yilmaz-eylul-09.pdf> (20 Nisan 2011) s. 4.

⁴⁷ "Vizeler Kalktı, İş Dünyası Rusya Pazarında Hedef Büyütüyor", *Zaman Gazetesi*, 25.04.2011

⁴⁸ *Resmî Gazete* Sayı : 27478, 30 Ocak 2010.

çerçeve de daha çok soğuk savaş döneminin dış politika kavramı olan klasik diplomasi de yerini kamu diplomasisi kavramına bırakmıştır.

Kamu diplomasisi ülkelerin uluslararası ilişkilerini askeri ve ekonomik güçle yönlendirmeleri yerine, yumuşak güç adı verilen, her ülkenin sahip olduğu, kültürel ve siyasal değerlerle dış politikasını yürütmesini telkin etmektedir. Bu yöntem hem barışçı bir dünyada yaşamak açısından, hem de ülkelerin komşularıyla daha yoğun ekonomik, sosyal ve siyasal ilişkilere girebilmeleri açısından ülkelerin faydasına görünmektedir.

Bu çerçevede Türkiye’de son on yıldır soğuk savaş döneminin dış politikalarını bırakarak, yeni dünyanın kamu diplomasisine yönelmekte ve bunun için sahip olduğu yumuşak güç unsurlarını devreye sokmaya çalışmaktadır. Türkiye’nin komşularıyla ilişkilerinde son dönemde ortaya koyduğu politikalar, komşularıyla iyi ilişkiler geliştirmesine ve bölgede itibarlı, güvenilir bir ülke olmasına katkı sağlamaktadır.

Türkiye’nin kamu diplomasisi uygulamak, elindeki yumuşak güç unsurlarını daha aktif kullanabilmek ve Balkanlar, Kafkasya, Ortadoğu ve Akdeniz’deki komşularıyla daha verimli işbirlikleri temin etmek için yapması gereken hususlar şöyle sıralanabilir:

Önemli yumuşak güç kaynaklarına sahip bulunan Türkiye kamu diplomasisine gereken önemi vermeli ve bu alanda çalışmalarını hızlandırmalıdır. Bunun için üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarıyla daha verimli bir çalışma zemini sağlamalıdır.

Türkiye kamu diplomasisi çalışmalarını hem komşu ülkelerde hem de girmeyi hedeflediği Avrupa Birliği ülkelerinde artırmalıdır. Özellikle AB ülkelerindeki halkların desteğini sağlamalı, Türkiye hakkındaki olumsuz yargıları değiştirmek ve olumluya çevirmek için çeşitli çabalar göstermelidir.

Bunun için en önemli yumuşak gücü olma potansiyeli taşıyan siyasi sistemini daha demokratikleştirmeli, demokratik bir anayasa ve demokratik kurumlar kurma ve hukuk devletini güçlendirme konusunda çabalarını artırmalıdır. Bunu yaptığı takdirde Türkiye bölgesinin en cazip ülkesi haline gelecektir.

Avrupa Birliği, Kamu Diplomasisi içinde özel bir yere sahiptir. Toplum olarak daha müreffeh, daha özgür ve daha barışçı bir gelecek tercihimize ulaşmamızı hızlandıracak bir başarı olan Türkiye’nin AB üyeliği ancak AB ülkelerinin kamuoylarının desteği sağlanırsa gerçekleşebilecek bir hedeftir. Bu açıdan da Türkiye’nin müstakbel AB üyesi Balkan ülkeleriyle ilişkilerinde kamu diplomasisi önemli bir yere sahip olacaktır

Ayrıca, hem Balkanlar bölgesinde, hem de Ortadoğu bölgesinde Türkiye’nin etkisini artıran bir diğer faktör olarak Türk film ve dizi endüstrisi desteklenmeli, dikkat çekici yapımlar ile bölge insanların Türk kültür ve medeniyetini daha iyi tanıması sağlanmaya

çalışılmalıdır. Bu ülkelerin kültürlerini tanıtmak için de müşterek film ve diziler yapılmalıdır. Ortak geçmişe dair, müşterek sinema filmleri, televizyon dizileri, tarihi ve kültürel belgeseller yapılabilir.

Komşu ülkelerle ekonomik ilişkilerin yanında, turizm, spor ve kültür faaliyetlerine önem verilmeli, insanların Türkiye'ye gelmesi sağlanmalıdır. Eğitim alanında işbirliği faaliyetleri artırılmalı, Üniversiteler arasında karşılıklı bilimsel toplantılara, öğrenci ve öğretim üyesi değişim programlarına ağırlık verilmeli, bu konuda projeler hazırlanmalıdır.

KAYNAKÇA:

CULL, Nicholas J., *Public Diplomacy: Lessons from the Past*, Figueroa Press, Los Angeles, 2009.

YILMAZ, Said, "Değişen Diplomasi Anlayışı ve Türkiye",

<http://yeni.beykent.edu.tr/WebProjects/Uploads/yilmaz-eylul-09.pdf> (20 Nisan 2011).

ÖZTÜR ERSOY, Tuğçe, "Dış Politikadaki Etkin Unsur: Kamu Diplomasisi ve Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Etkinliği", s.3,

<http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/tugceersoyozturk.pdf> (25 Nisan 2011).

KALIN, İbrahim "Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi" <http://kdk.gov.tr/sag/turk-dis-politikasi-ve-kamu-diplomasisi/20> (20 Nisan 2011)

NYE, Joseph S., *Amerikan Gücünün Paradoksu*, terc. Gürol Koca, Literatür Yayıncılık, Ankara, 2003.

NYE, Joseph S., *Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç*, terc. Rayhan İnan Aydın, Elips Kitap, Ankara, 2005.

SANBER, Özdem, ALTINAY, Hakan, *Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç*, Sabah Gazetesi, 8.1.2008.

The Neaman Document, "A Study on Israeli Public Diplomacy", Mart 2009, s. 26.Akt. "Dış Politikadaki Etkin Unsur: Kamu Diplomasisi ve Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Etkinliği", s.2, <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/tugceersoyozturk.pdf> (25 Nisan 2011)

TUNCER, Hüner, *Diplomasinin Evrimi, Gizli Diplomasiden Küresel Diplomasiye*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2009.

WHEELER, Mark, *Politics and the Mass Media*, Blackwell Publisher Inc., Chambridge, 1997.

YILMAZ, Said, "Değişen Diplomasi Anlayışı ve Türkiye",

<http://yeni.beykent.edu.tr/WebProjects/Uploads/yilmaz-eylul-09.pdf> (20 Nisan 2011)

Resmî Gazete Sayı : 27478, 30 Ocak 2010.

<http://www.kamudiplomasi.org/pdf/tugceersoyozturk.pdf> (25 Nisan 2011).

Zaman Gazetesi, 25 Nisan 2011.